

Aska by

Arkeologisk utredning vid RAÅ 658:1 intill Aska by, Sorunda socken,
Nynäshamns kommun, Södermanland

Margareta Boije

Rapport 2010:32

Aska by

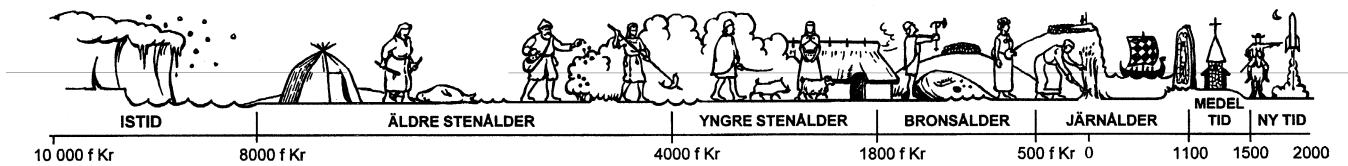
Arkeologisk utredning vid RAÄ 658:1 intill Aska by, Sorunda socken,
Nynäshamns kommun, Södermanland

Margareta Boije

Rapport 2010:32

Sickla Industriväg 5B, 131 34 NACKA
Tel vx 08-586 194 00, infö 08-586 194 01
Fax 08-32 32 72, E-post museet@stockholmslansmuseum.se

Tidsaxel: Mats Vänehem

Omslag: Aska by år 1638. Utsnitt från Geometrisk deliniation uppförd av lantmätaren Sven Månsson

© Stockholms läns museum
 Produktion: Stockholms läns museum

Allmänt kartmaterial: Lantmäteriverket. Medgivande 97.0133

Stockholm 2010

Innehåll

Sammanfattning.....	7
Bakgrund.....	7
Topografi och fornlämningsmiljö.....	7
Syfte	8
Genomförande.....	8
Äldre kartmaterial.....	8
Undersökningsresultat	8
Kartmaterial.....	11
Tekniska och administrativa uppgifter.....	11

Figurförteckning

Figur 1. Utdrag ur terrängkartan.

Figur 2. Utdrag ur den digitala ekonomiska kartan.

Figur 3. Anläggning 1 i schakt 1. LP20100489.

Figur 4. Lagerföljden i schakt 3. LP20100498.

Bilagor

Bilaga 1. Schaktbeskrivning

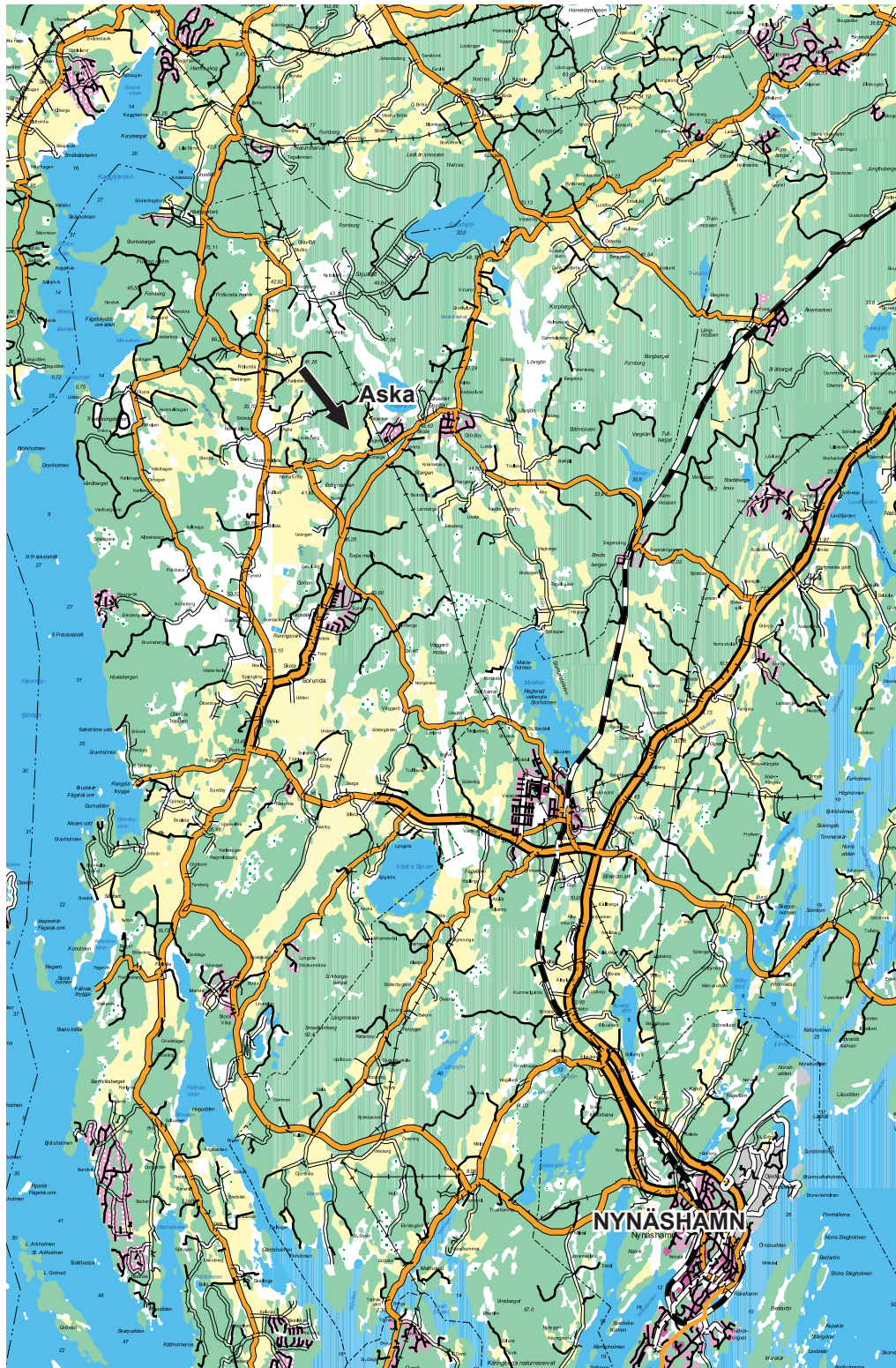

Fig 1. Utdrag ur digitala terrängkartan med platsen för utredningen markerad. Skala 1:100 000.

Sammanfattning

Med anledning av en ansökan om förhandsbesked om bygglov för bostadshus på Frölunda 2:15 i Sorunda socken, Nynäshamns kommun, har Stockholms läns museum utfört en arkeologisk utredning. Den planerade tomten ligger dels inom en tidigare känd fyndplats för stenåldersredskap, Sorunda 658:1, dels på eller invid Aska by vilket kan innebära en risk att äldre bebyggelselämnningar påverkas av byggplanerna. Kartstudien visade dock på att området inte varit bebyggt, åtminstone inte i samband med att kartorna upprättades. En sökschaktning genomfördes för att se om ännu ej kända fornlämningar skulle komma att beröras av byggprojektet. I ett av schakten påträffades en anläggning (A1) med okänd funktion och datering, vilken delundersöktes och i samråd med länsstyrelsen avfördes som antikvariskt intressant. Vid schaktningen påträffades två fynd, ett fragment bränd flinta samt ett skifferföremål (kan dock vara ett bryne) vilka bekräftar utbredningen på den tidigare kända fyndplatsen Sorunda 658:1. Utredningen kan konstatera att fast fornlämning inte berörs av den planerade byggnationen.

Bakgrund

Till Nynäshamns kommun har inkommit en ansökan om förhandsbesked om bygglov för bostadshus på fastigheten Frölunda 2:15. Den tänkta tomten ligger inom ett område som är registrerat som fyndplats för kvarts- och bergartsavslag och som skulle kunna inrymma lämningar från Aska bytomt, som är belagd i kartmaterial från 1600-talet och framåt. Länsstyrelsen ansåg därför att en arkeologisk utredning enligt 2 kap 11 § KML skulle utföras, med syfte att klargöra om fast fornlämning berörs av byggnationen.

Topografi och fornlämningsmiljö

Utredningsområdet är beläget mellan 30 och 35 meter över havet, i en bred N-S dalsänka från Frölunda i norr och ner mot Sorunda sockencentrum. Längs dalsänkan löper landsvägen mot Stockholm, som att döma av ett flertal runstenar, har förhistoriska anor. Den aktuella tomten ligger i anslutning till Aska by vars läge troligen varit densamma sedan järnålder. Utredningsområdet täcker knappt 1 500 m² och består dels av en igenlagd åkeryta i östra delen, dels i väster av ett mindre impediment med grund efter nedbrunnen lada. Ytan är här full med skräp och bråte, dels från kringliggande jordbruk, dels av byggavfall. Vegetationen på den västra delen domineras av nässlor men är även beväxt med hallon, nypon och låga örter.

I närområdet finns sedan tidigare några fornlämningar registrerade i FMIS. Den östra delen av uo utgörs av en del av *Sorunda 658:1*, en fyndplats för kvarts- och bergartsavslag samt uppgifter om yxfynd. Omkring 100 m mot nordost ligger ett större gravfält, *Sorunda 362:1*, bestående av minst 70 anläggningar varav 11 högar, 49 runda, 6 kvadratiska samt 4 rektangulära

övertorvade stensättningar. På norra sidan av samma bergshöjd som gravfältet ligger *Sorunda 659:1*, bestående av fem terraseringar vilka enligt FMIS är sentida.

Syfte

Syftet med utredningen var att fastställa om fast fornlämning berörs av byggnationen.

Utredningen hade att arbeta med följande frågeställningar:

- 1) Berör den aktuella tomten den faktiska utbredningen för lokalen med stenåldersfynd *Sorunda 658:1*?
- 2) Berörs äldre historisk bebyggelse med potentiell fornlämningsstatus av den tänkta nybyggnationen?

Genomförande

Utredningen omfattade en översiktlig kart- och arkivstudie med syfte att fastställa om äldre historisk bebyggelse finns inom tomtens gränser och om denna utifrån arkivmaterialet kan ges en preliminär datering. Därefter följde sökschaktning med grävmaskin (försedd med planeringsskopa) på läget för den planerade tomten. I ett av schakten framkom en anläggning vilken mättes in manuellt och dokumenterades i text och bild. Samtliga schakt lades igen efter avslutat arbete.

Äldre kartmaterial

Aska by dyker upp i de skriftliga källorna 1281 då det skrivs *Askum*, men att döma av ett närliggande gravfält med 70-tal anläggningar, har byn betydligt äldre anor.

Den äldsta kartan över Aska är en geometrisk delning från 1638 (se detaljbild på omslaget). På denna kan man se att undersökningsområdet inte varit bebyggd utan ligger norr om och mellan de dåtida gårdarna (mellan gård 2 och 4), på gränsen mellan bytomt och odlad mark. Nästa karta som upprättas är en geometrisk avmätning från 1697. Även denna karta visar att undersökningsområdet hamnar precis utanför bebyggelsen. Till sist har vi storskifteskarta från 1772. Kartan belägger utredningsområdets placering mellan bebyggelse och odlad mark.

Undersökningsresultat

Sammanlagt grävdes fem sökschakt, två i den östra och tre i den västra delen av undersökningsområdet. Den registrerade fyndplatsen för bergarts- och kvartsavslag (*Sorunda 658:1*) går ner med en sydlig utlöpare över den östra delen av den tänkta tomten, vilken tidigare varit uppodlad. Två nord-sydliga schakt (S1-S2) grävdes över ytan, men fynd av antikvariskt intresse

gjordes endast i den ena, det östligaste. Schakt 1 bestod direkt under torven av ett 0,25-0,30 m tjockt ploglager och därunder lera. I plogragret påträffades två bottenkällor, enstaka tegel, en bit bränd flinta samt ett föremål av skiffer.

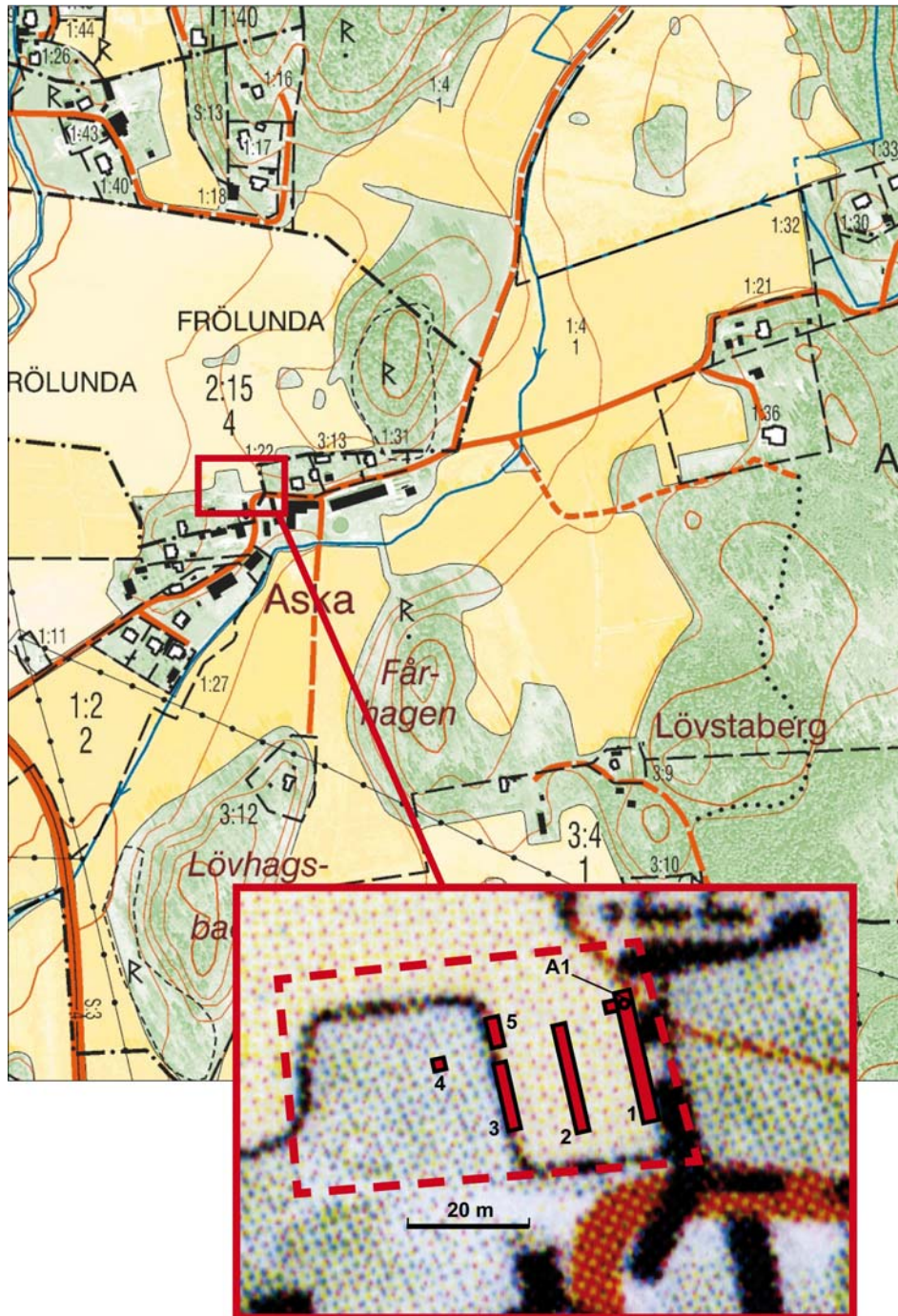

Fig. 2. Utdrag ur den digitala ekonomiska kartan med infälld detaljbild av utredningsschakten. Den röda streckade linjen anger utredningsområdets begränsning.

Det rör sig troligen om ett bryne, men utifrån övriga stenåldersfynd på platsen går det inte att utesluta att föremålet är ett förarbete till en skifferspets. Ena sidan är rå, den andra slipad och på ena kortsidan finns en antydning till tånge.

Förutom flintan och skifferföremålet, vilka bedömdes utgöra möjliga dateringsunderlag, tillvaratogs inga fynd i schaktet. I schaktets norra del (1,3 m från N schaktkanten och 5,5 m V om tomtgräns) påträffades en rund anläggning, 1,6 m diameter, som närmast kan beskrivas som tunnformad med en 10 cm bred vägg av bränd lera.

Fig. 3. Anläggning 1. LP20100489.

Vid schaktningsarbetet kunde anläggningen anas redan i den undre delen av ploglagret och följas ner till 0,8 m djup där botten var belägen. Lerväggen i anläggningens övre delar var vittrad medan de understa 10 cm och botten var mycket hårt brända. Väggen insida var hårdast bränd och bildade en slät och glatt yta, på gränsen till glacerad. Materialet i och utanför konstruktionen var detsamma, bara mer poröst innuti. Enstaka kol och några 0,1-0,2 m stora stenar låg mot botten. Anläggningen snittades och en fjärdedel grävdes ner till botten. Inga fynd eller andra dateringsgrundande strukturer påträffades.

Den västra delen av utredningsområdet, som bestod av en lätt förhöjning i terrängen var täckt av bråte från kringliggande bebyggelse och innehöll även grunden efter en nyligen nerbrunnen ladugård. Tre schakt grävdes (S3-S5), men inga anläggningar påträffades. I schakt 3 konstaterades en 0,6 m tjock fyllning och därunder mjåla. Fyllningen bestod av minst tre lager, den översta av svallgrus, följt av två lager med sentida avfall, bränt och obränt blandat. Plast förekommer i det understa lagret. Från fyllningen tillvaratogs ett mellanfotsben av nötkreatur med bearbetningsspår som, skulle kunna tolkas som en islägg. Föremålstypen förekommer dock under lång tid så den kan i sig inte utgöra ett dateringsunderlag.

Fig. 4. Lagerföljden i Schakt 3. LP20100498.

Fornlämningen Sorunda 658:1 utgörs av en fyndplats med *sparsam förekomst av bergartsavslag och sporadisk förekomst av kvartsavslag (FMIS)*. I området finns även uppgift om gjorda yxfynd, men dessa är troligen påträffade längre upp på åkern, norr och nordost om utredningsområdet. Utredningen har inte kunnat påvisa några indikationer på stenåldersboplats inom den planerade tomten, men konstaterar samtidigt att åtminstone den brända flintan kan bifogas som fynd till Sorunda 658:1. Därmed får utredningens första frågeställning anses vara besvarad, den att östra delen av utredningsområdet berör den faktiska utbredningen på *fyndplatsen* Sorunda 658:1.

Utredningens andra frågeställning var om en äldre historisk bebyggelse med potentiell fornlämningsstatus berörs av den tänkta nybyggnationen. Det äldre kartmaterialet visar att området under historisk tid inte varit bebyggt utan legat perifert på/intill bytomten. Schaktningen kunde heller inte påvisa fynd eller anläggningar med potentiell fornlämningsstatus inom utredningsområdet.

Kartmaterial

LMS A97-4:c6:110, Geometrisk delning, 1638, Aska nr 1-3. Sven Månsson.

LMS A97-4:1, Geometrisk avmätning, 1697, Aska nr 1-3. Johan Johansson Hambréus.

LMS A97-4:2, Storskifte, 1772, Aska nr 1-3. Gabriel Boding.

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr:	431-10-10028
Stockholms läns museum dnr:	2010:113
Typ av undersökning:	Arkeologisk utredning
Socken, kommun, landskap:	Sorunda socken, Nynäshamns kommun, Södermanland
Fastighet:	Frölunda 2:15
RAÄ-nr:	Sorunda 658:1
Undersökningsperiod:	September 2010
Arkeologisk personal:	Margareta Boije och Åsa Berger
Arkivmaterial:	Förvaras på Stockholms läns museum

Bilaga 1. Schakttabell

Schakt nr		Mått (LxBr) i m	Djup i m	Fynd	Innehåll
1		23 x 2,3 (NNV-SSO) samt 4x2,1 (Ö-V)	0,4-0,8	Bränd lera, två bottenskållor, bränd flinta, skiffer (bryne?), enstaka tegel	Ploglager, 0,25-0,3 m tj, därunder varvig lera. I N delen framkom A1, en cirkelrund (1,6 m diam) ring av bränd lera, 0,1 m tj. Synlig från 0,2 m dj och ner till ett djup av 0,8 m. Hård bränd botten. Fyllningen var något mer porös än kringliggande material med enstaka inslag av sten mot anläggningens botten.
2		19 x 2,2 (NNV-SSO)	0,4	Tegelfragment	Ploglager, 0,3 m tj, därunder varvig lera.
3		12 x 2,3 (NNV-SSO)	0,6-0,8	Ben, järnlucka, enstaka porslin, plast	Fyllning bestående av påförda lager, 0,6 m tj, därunder fin mjåla. I N delen består fyllningens översta del (0,2 m tj) av sten och svallgrus.
4		2 x 1,4 (N-S)	0,4-0,7	Sentida sopor	Fyllning av större sten, 0,5-1 m st, därunder mylla med sentida avfallsmaterial, 0,2-0,4 m tj, därunder mjåla.
5		5 x 2,1 (N-S)	0,6	Enstaka tegel.	I N delen ploglager, 0,35 m tj, därunder lera. I S delen mylla, 0,4 m tj med enstaka 0,3-0,6 m st stenar, därunder mjåla.